

น้องแมวนำโรค!! โรคติดเชื้อที่มาจากแมวที่พบได้ในเหล่าผู้ใกล้ชิดกับแมว

อ.ดร.ภก.ธีรวิษณุ อัจฉนาศัย

ภาควิชาจุลชีววิทยา คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

ในสังคมสมัยใหม่นี้ปฏิเสธไม่ได้เลยที่การเลี้ยงสัตว์เลี้ยง เช่น แมวและสุนัข กำลังเป็นที่นิยมอย่างมาก จากความน่ารักและความขี้เล่นของพวกน้อง ๆ แต่ก็เหมือนในมนุษย์ แมวของเรานั้นสามารถเป็นโรคติดเชื้อได้มากมายหลายชนิดซึ่งส่วนใหญ่จะติดต่อเพียงแค่ว่าแมวสู่วิวแมวเท่านั้น หากแต่โรคติดเชื้อที่เกิดในแมวบางประเภทก็สามารถติดต่อจากแมวสู่คนได้ด้วย บทความนี้จะกล่าวถึงโรคติดเชื้อจากแมวสู่คนที่พบได้บ่อย และวิธีป้องกันเพื่อลดความเสี่ยงในการติดโรคเหล่านี้ให้ผู้รักน้องแมวได้ทราบ

โรคติดเชื้อจากแบคทีเรีย

๑. **โรคแมวข่วน (cat scratch disease)** คือโรคที่เกิดจากการติดเชื้อ *Bartonella henselae* ซึ่งสามารถพบได้ในน้ำลายของแมวที่เป็นพาหะ ตามชื่อโรค โรคแมวข่วนติดต่อสู่คนได้จากการข่วนเป็นหลัก นอกจากนี้ ยังติดต่อผ่านการกัด หรือถูกแมวพาหะเลียบริเวณที่เป็นแผลได้เช่นกัน เชื้อ *B. henselae* ยังพบได้ในหมัดแมว และติดต่อสู่คนได้จากการกัดของหมัดที่มีเชื้ออยู่อีกด้วย ผู้ที่เป็นโรคแมวข่วนโดยทั่วไปจะพบผื่นแดง หรือตุ่มพองบริเวณที่โดนข่วน ร่วมกับต่อมน้ำเหลืองบริเวณใกล้จุดที่โดนข่วนมีขนาดใหญ่ขึ้นและอาจรู้สึกปวด ในผู้ป่วยบางรายอาจพบอาการไข้ ปวดหัว อ่อนเพลีย ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อร่วมด้วย โดยทั่วไป โรคนี้หายเองได้ภายใน ๔-๘ สัปดาห์โดยไม่จำเป็นต้องใช้ยาปฏิชีวนะ แต่หากผู้ป่วยมีภาวะภูมิคุ้มกันบกพร่อง เช่น รับประทานยากดการทำงานของภูมิคุ้มกัน หรือเป็นผู้ป่วยภูมิคุ้มกันบกพร่องจากไวรัส HIV อาจมีความเสี่ยงสูงขึ้นที่ตัวโรคจะลุกลามก่อให้เกิดการติดเชื้อในกระแสเลือด ติดเชื้อที่ตา ระบบประสาท หรือหัวใจได้ ซึ่งในผู้ป่วยกลุ่มนี้จำเป็นต้องได้รับยาปฏิชีวนะ อาทิ ยาปฏิชีวนะกลุ่ม macrolides เช่น azithromycin, หรือยาปฏิชีวนะกลุ่ม fluoroquinolones เช่น ciprofloxacin เพื่อฆ่าเชื้อก่อนที่จะตัวเชื้อจะลุกลามไปได้ การป้องกันการเกิดโรคแมวข่วน ทำได้โดยการหลีกเลี่ยงการโดนกัด ข่วน ล้างมือหลังเล่นกับแมว กำจัดหมัดที่เป็นพาหะ และการเลี้ยงแมวแบบระบบปิด (เลี้ยงไว้ภายในบ้าน) สามารถลดความเสี่ยงต่อการเกิดโรคแมวข่วนได้

๒. **โรคเซลล์ผิวหนังอักเสบจากแผลแมวกัด (cat bite cellulitis)** คือโรคติดเชื้อบริเวณแผลที่เกิดจากแมวกัด โดยในบริเวณช่องปากของแมวมีจุลินทรีย์ประจำถิ่น (normal flora) หลากหลายชนิด ซึ่งบางประเภทก่อโรคในคนได้หากถูกส่งต่อจากแมวสู่คนผ่านการกัด เชื้อโรคที่พบได้บ่อยที่สุดจากแผลแมวกัดคือ *Pasteurella multocida* ซึ่งพบได้ถึง ๗๕% ของแผลติดเชื้อจากแมวกัดทั้งหมด นอกจากนี้ยังมีการศึกษาพบว่า ๖๐% ของการติดเชื้อจากแผลแมวกัดเกิดจากแบคทีเรียโดยเฉลี่ย ๕ ชนิดในแผลเดียว โดยพบได้ทั้งเชื้อที่ใช้ออกซิเจนในการเติบโต (aerobe และ anaerobe bacteria) อาทิ เชื้อโรคกลุ่ม *Streptococcus*, *Staphylococcus*, *Moraxella*, *Fusobacterium*, *Porphyromonas* เป็นต้น แผลที่เกิดการอักเสบติดเชื้อจากแมวกัดจะมีลักษณะบวม แดง และปวดบริเวณแผลภายใน ๒๔-๔๘ ชั่วโมงหลังโดนกัด โดย ๘๕% ของแผลที่ติดเชื้อจากแมวกัดจะเกิดขึ้นในแผลที่เกิดการเจาะของเขี้ยวแมวจนเลือดออก นอกจากนี้ยังต้องระวังต่อการติดเชื้อจะเพิ่มสูงขึ้นหากทิ้งแผลไว้โดยไม่ทำความสะอาดแผลทันที การปฏิบัติตัวหลังจากถูกแมวกัด ควรทำการล้างแผล ตกแต่งแผล และประเมินความเสี่ยงต่อการเกิดบาดทะยักและโรคพิษสุนัขบ้าโดยบุคลากรทางการแพทย์ ผู้ป่วยที่ถูกแมวกัดเป็นแผลเจาะ และเลือดออกทุกคนควรได้รับยาปฏิชีวนะเพื่อป้องกันการติดเชื้อที่กล่าวมาข้างต้น โดยยาปฏิชีวนะที่ใช้ในกรณีนี้ได้แก่ amoxicillin-clavulanate หรือ azithromycin หรือ ยาในกลุ่ม quinolones ร่วมกับ clindamycin เป็นระยะเวลา ๑๐-๑๔ วัน

๓. โรคท้องเสียจากเชื้อซาลโมเนลลา (Salmonellosis) เกิดจากการที่ผู้เลี้ยงแมวรับประทานอาหารที่ปนเปื้อนเชื้อในกลุ่ม *Salmonella* แบคทีเรียในกลุ่มนี้ยังพบได้ในแมวที่กินอาหารดิบหรือล่าอาหารกินเอง โดยหลังจากได้รับเชื้อแมวจะกลายเป็นพาหะ และสามารถส่งต่อเชื้อโรคผ่านอุจจาระของมัน และอาจปนเปื้อนสู่อาหารของคน หรือปนเปื้อนที่มีมือของผู้เลี้ยงขณะกำลังทำความสะอาดกระบะทรายได้ ดังนั้นการเลี้ยงแมวด้วยระบบปิด และให้อาหารเม็ดหรืออาหารที่ผ่านการปรุงสุกแล้ว จะช่วยลดอัตราการเกิดโรคนี้นี้ได้ ในคนที่ท้องเสียจากเชื้อ *Salmonella* ปกติจะหายได้เองโดยไม่มีควมจำเป็นต้องใช้ยาปฏิชีวนะ หากแต่ควรได้รับน้ำเกลือแร่เพื่อทดแทนน้ำที่เสียไปจากการถ่ายท้อง

โรคติดเชื้อจากพยาธิและโปรโตซัว

๑. โรคพยาธิขนไชผิวหนัง (cutaneous larva migrans) คือโรคผิวหนังที่เกิดจากพยาธิปากขอระยะตัวอ่อน ที่พบได้บ่อยสุดคือ *Ancylostoma braziliense* ซึ่งเป็นพยาธิปากขอที่มีแมวเป็นพาหะ ตัวอ่อนของ *A. braziliense* เข้าสู่สิ่งแวดล้อมผ่านทางอุจจาระแมว ซึ่งตัวอ่อนนี้มีชีวิตอยู่ได้ในทรายหลายวัน หากคนไม่ได้ใส่รองเท้าเดินเหยียบบนผิวทรายที่มีอุจจาระซึ่งมีพยาธินี้อยู่ ตัวอ่อนพยาธิจะขอนไชผ่านผิวหนังชั้นนอกเข้ามาสู่ชั้นหนังกำพร้า ทำให้พบผื่นอักเสบในบริเวณที่ตัวอ่อนเข้ามาได้ภายในไม่กี่ชั่วโมง หลังจากนั้นพยาธิตัวอ่อนจะเคลื่อนที่แบบไม่มีเป้าหมายภายในบริเวณชั้นหนังกำพร้า ทำให้บริเวณที่พยาธิเคลื่อนที่ไปนั้นเกิดเป็นผื่นนูนสีแดงคดเคี้ยวไปตามเส้นทางที่ตัวอ่อนเคลื่อนที่ไป โดยตัวอ่อนพยาธิเคลื่อนที่ได้วันละ ๒-๓ มิลลิเมตร และก่อให้เกิดอาการคันอย่างมาก การเกาบริเวณผื่นสามารถทำให้เกิดแผล ซึ่งอาจเพิ่มความเสี่ยงต่อการติดเชื้อแบคทีเรียแทรกซ้อนที่ผิวหนังได้ การป้องกันพยาธิขนไชผิวหนัง ทำได้โดยหลีกเลี่ยงการเดินเท้าเปล่าในพื้นที่ทรายหรือดินร่วนแฉะที่อาจมีอุจจาระของแมวปนเปื้อนอยู่ การให้แมวที่เลี้ยงกินยาถ่ายพยาธิสามารถลดความเสี่ยงต่อการติดเชื้อนี้ได้เช่นกัน เนื่องจากคนไม่ใช่เจ้าบ้าน (host) ตามธรรมชาติของพยาธิชนิดนี้ ทำให้พยาธิตัวอ่อนไม่สามารถเจริญไปเป็นระยะตัวแก่ในคนได้ ท้ายสุดพยาธิจะตายจากการตอบสนองทางภูมิคุ้มกันของคน อย่างไรก็ตามโรคนี้อาจรักษาให้หายได้เร็วขึ้น ด้วยยาต้านพยาธิ อาทิ ivermectin รับประทานครั้งเดียว หรือ ยาพาธา thiabendazole ทาที่ผื่น ๒ สัปดาห์

๒. โรคตัวอ่อนพยาธิเคลื่อนที่ผ่านอวัยวะภายใน (visceral larva migrans) คือโรคที่เกิดจากการเคลื่อนที่ของตัวอ่อนพยาธิตัวกลมผ่านอวัยวะภายในร่างกายคน โดยหนึ่งในพยาธิที่ก่อโรคนี้นี้คือ *Toxocara cati* ซึ่งพบได้ในอุจจาระของแมวที่เป็นพาหะ ติดต่อกับคนโดยการรับประทานสิ่งปนเปื้อนอุจจาระที่มีพยาธิชนิดนี้ ผู้ป่วยส่วนใหญ่เป็นเด็กอายุต่ำกว่า ๕ ขวบ ที่เป็นวัยเล่นดินและทรายและอาจเผลอเอามือที่เปื้อนดินทรายเข้าปาก เมื่อเข้าสู่ร่างกาย พยาธิไม่สามารถเจริญจากตัวอ่อนไปเป็นตัวเต็มวัยได้ จึงขอนไชอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกายโดยไม่มีจุดมุ่งหมาย อาการแสดงของโรคจึงเกิดขึ้นอย่างไม่จำเพาะ ขึ้นอยู่กับอวัยวะที่ตัวอ่อนพยาธิขอนไชไป เช่น อาการปวดท้องจากตัวอ่อนที่ขอนไชอวัยวะในช่องท้อง โดยทั่วไปโรคนี้อาจหายได้เองภายใน ๕-๖ สัปดาห์ แต่หากตัวอ่อนพยาธิขอนไชในอวัยวะสำคัญ เช่น หัวใจ ระบบประสาท หรือตา ควรได้รับยากำจัดพยาธิ *T. cati* ก่อนที่อวัยวะนั้น ๆ จะได้รับความเสียหาย เช่น albendazole, mebendazole การป้องกันพยาธิชนิดนี้ทำได้โดยการล้างมือทุกครั้งก่อนรับประทานอาหารและหลังจากที่สัมผัสดินหรือทรายที่เป็นที่ขับถ่ายของแมว

๓. โรคติดเชื้อทอกโซพลาสโมซิสหรือโรคไขขี้แมว (toxoplasmosis) คือโรคติดเชื้อที่เกิดจากเชื้อโปรโตซัว *Toxoplasma gondii* แมวได้รับเชื้อและเป็นพาหะจากการรับประทานหนูหรือนกที่เป็นพาหะของเชื้อนี้ โดยตัวเชื้อเติบโตและเพิ่มจำนวนในลำไส้เล็กของแมว และปลดปล่อยสู่สิ่งแวดล้อมโดยปนเปื้อนมากับอุจจาระของแมว ตัวเชื้อระยะโอโอซิสต์ (oocysts) ที่ปนเปื้อนมาในอุจจาระต้องใช้เวลา ๑-๕ วันจึงจะติดต่อกับคนได้ ซึ่งมักเกิดจากการรับประทานอาหารที่ไม่ผ่านการปรุงสุกและมีเชื้อปนเปื้อนอยู่ เช่น เนื้อวัว เนื้อแกะ

หรือหากเจ้าของแมวไปสัมผัสอุจจาระหรือเล่นกับแมวที่ปนเปื้อนไข่หรือโอโอซิสต์ของเชื้อ และไม่ได้ล้างมือก่อนรับประทานอาหารก็สามารถนำเชื้อเข้าสู่ร่างกายได้ โดยทั่วไปร้อยละ ๙๐ ของคนที่มีสุขภาพแข็งแรงเมื่อได้รับเชื้อจะไม่แสดงอาการหรือมีอาการเพียงเล็กน้อย เช่น ไข้อ่อน ๆ ต่อมาน้ำเหลืองโต อ่อนเพลีย แต่หากเกิดขึ้นในผู้ป่วยที่มีภูมิคุ้มกันบกพร่อง อาการอาจพัฒนารุนแรงตามอวัยวะที่ตัวเชื้อรุกราน เช่น เกิดโรคไขข้ออักเสบ หรือภาวะกล้ามเนื้อหัวใจอักเสบ เป็นต้น สิ่งที่ต้องเฝ้าระวังจากการติดเชื้อ *T. gondii* คือ หากหญิงตั้งครรภ์ได้รับเชื้อ ตัวเชื้อสามารถแพร่สู่ทารกในครรภ์ได้ โดยทารกที่ได้รับเชื้อจากมารดาจะพบอาการได้หลากหลาย ตั้งแต่ไม่แสดงอาการไปจนถึงทำให้ขนาดตัวเล็ก ศีรษะโต มีความบกพร่องทางสติปัญญา และมีโอกาสรุนแรงถึงขั้นแท้งได้

ในส่วนการรักษา คนที่มีสุขภาพแข็งแรงโดยทั่วไปไม่จำเป็นต้องได้รับยาเพื่อฆ่าเชื้อ แต่ถ้าเกิดในคนที่มีภูมิคุ้มกันบกพร่อง หรือหญิงตั้งครรภ์ จำเป็นต้องรักษาด้วยยาฆ่าเชื้อ เช่น pyrimethamine-leucovorin, sulfadiazine เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีข้อควรระวังในหญิงตั้งครรภ์ที่จำเป็นต้องได้รับการรักษาคือ ยาบางตัวที่ใช้ฆ่าเชื้อนี้อาจเป็นอันตรายต่อทารกในครรภ์ได้ ดังนั้นจึงควรปรึกษาแพทย์หรือเภสัชทุกครั้งเพื่อให้ได้รับการรักษาอย่างถูกต้อง

ในส่วนของการป้องกัน ทำได้ง่ายโดยรับประทานอาหารที่ปรุงสุก ล้างมือก่อนรับประทานอาหาร ทำความสะอาดกระบะทรายแมวบ่อย ๆ เพื่อกำจัดตัวเชื้อและควรสวมถุงมือทุกครั้งขณะทำความสะอาด นอกจากนี้การเลี้ยงแมวในบ้านด้วยอาหารเม็ดหรืออาหารปรุงสุก ช่วยลดอัตราการเกิดโรคนี้อีกได้

โรคติดเชื้อจากเชื้อรา

โรคกลากจากแมว (dermatophytosis) เป็นโรคที่เกิดจากการติดเชื้อราที่ผิวหนัง โดยเชื้อราที่ก่อโรคในแมวและติดต่อสู่คนได้นี้คือ *Microsporum canis* ซึ่งมักพบบ่อยในลูกแมว แมวที่มีขนยาว และแมวที่มาจากสถานที่เลี้ยงที่แออัด อาการของแมวที่ติดเชื้อราสังเกตได้จากผิวหนังที่แห้ง แดง หรือลอกเป็นขุยสีขาว-เทา และมีการตกสะเก็ดร่วมด้วย โดยเชื้อราที่พบบนผิวหนังแมวแพร่กระจายสู่คนได้ผ่านการสัมผัส การติดเชื้อรานี้ในคนขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย เช่น ภูมิคุ้มกัน อายุ สุขภาพ พื้นที่ที่สัมผัส สุขลักษณะของผู้สัมผัสแมว เป็นต้น อาการของโรคกลากจากแมวมีลักษณะคล้ายคลึงโรคกลากทั่วไป ได้แก่ มีผื่นแดงขึ้นเป็นวงตามร่างกาย มีขุยขึ้นบริเวณรอบ ๆ ผื่นแดง และมีอาการคันที่ผื่นแดง สามารถรักษาได้ด้วยยาทาต้านเชื้อรา เช่น clotrimazole cream ทาต่อเนื่องนาน ๓-๔ สัปดาห์ ทั้งนี้ผู้ป่วยควรพบแพทย์หากพบผื่นแดงเป็นจำนวนมาก หรือติดเชื้อที่หนังศีรษะ เพื่อประเมินการให้ยาต้านเชื้อราแบบรับประทานร่วมด้วย การป้องกันโรคกลากจากแมวทำได้โดยอาบน้ำให้แมวอย่างสม่ำเสมอและเป่าขนแมวให้แห้งสนิททุกครั้ง หมั่นทำความสะอาดพื้นที่อยู่ของแมวและบริเวณบ้าน และทำความสะอาดมือหรือผิวหนังที่สัมผัสแมว

จะเห็นได้ว่ามีโรคติดเชื้อหลายชนิดที่สามารถติดต่อได้จากแมวสู่คน แต่ผู้รักน้องแมวไม่ต้องกังวลมากเกินไป เพราะโรคส่วนใหญ่สามารถป้องกันได้ด้วยการล้างมือก่อนรับประทานอาหาร และหลังเล่นกับน้องแมว นอกจากนี้ยังลดอัตราการเกิดโรคได้หากเลี้ยงแมวในระบบปิด และหมั่นตรวจเช็คสุขภาพของน้องแมวบ่อย ๆ อีกทั้งโรคที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่มักหายได้เองในคนที่มีร่างกายแข็งแรง แต่สำหรับคนที่มีภูมิคุ้มกันบกพร่องไม่ว่าจากยาหรือโรคอื่น ๆ ควรระมัดระวังเป็นพิเศษจากการติดโรคเหล่านี้จากแมวที่เรารัก และหากสงสัยว่าตนเองติดโรคเหล่านี้ควรไปพบแพทย์เพื่อทำการรักษาให้ทัน่วงที

ເອກສາກຂ້າງອື່ນ

໑. Chomel BB, Sun B. Zoonoses in the bedroom. Emerg Infect Dis ໒໐໑໑;໑໗(໒):໑໒໗-໗໒.
໒. Gerhold RW, Jessup DA. Zoonotic diseases associated with free-roaming cats. Zoonoses Public Health ໒໐໑໓;໑໐(໓):໑໔໕-໕໕.
໓. Goldstein EJC, Abrahamian FM. Diseases Transmitted by Cats. Microbiol Spectr ໒໐໑໕ Oct;໓(໕).
໔. Kravetz JD, Federman DG. Cat-associated zoonoses. Arch Intern Med ໒໐໐໒;໑໖໒(໑໗):໑໕໔໕-໕໕໒.
໕. Pleyer U, Gross U, Schlüter D, Wilking H, Seeber F. Toxoplasmosis in Germany. Dtsch Arztebl Int ໒໐໑໙;໑໑໖(໒໕):໔໗໕-໔໔໔.